

İLK MÜSLÜMAN TÜRK BEYLİKLERİ

Ders Notu: 1-A

TÜRKLERDEN ÖNCE ANADOLU'NUN DURUMU

530'lu yıllarda Avrupa ve dünyanın birçok yerinde (İngiltere, Çin, İran) kıtlık vardı. Ardından salgın hastalıklar nedeniyle dünya nüfusunda yüzde ellinin üzerinde ölümler nedeniyle azalma oldu. Doğru Roma'nın bir çok şehir ve köyleri salgın hastalıklar nedeniyle haritadan silindi. Bizans'ın nüfus kaybı komşu ülkelerin saldırısını kolaylaştırdı. Bir de taht kavgalarını da ekleyecek olursak Bizans çok kötü günler yaşıyordu. Bizans, doğuda Sasaniler Batıda ve Balkanlarda Uz, Peçenek, Avarlar ile savaş halindeydi. Bu savaşlar özellikle Doğu ve Güney'de Bizans yerleşim yerlerini yıkıma uğratmıştı.

İslamiyet'in doğuşu sonrasında da Arap ve Türk akınları toprak kayıplarına neden olmuştu.

Tüm bu yaşanan olaylar Bizans Krallığını yıpratarak zayıflatmıştı.

Anadolu büyük bir yıkıma uğramıştı.

Anadolu'da bu dönemlerde çoğunluğunu Rumlar oluşturmak üzere **Ermeniler, Süryaniler, Araplar ve Türkler** bulunmaktaydı.

Tüm bu yaşananlar karşısında Balkanlarda ve Anadolu'da gücünü korumaya çalışan Bizans İmparatorluğu eski gücüne ulaşmak için her an savaşa hazır büyük bir orduya ihtiyaç duymuştu. İhtiyaç duyduğu parayı karşılamak için vergileri artırmıştır. Ayrıca halkı yol, köprü, kale yapımı ve inşası için zorunlu olarak çalıştırması, malzeme alması halkın da yıpranmasına neden olmuştu.

Bütün bunların yanında imparatorluk memurlarının ve ordu mensuplarının her türlü masraflarının da halktan karşılanıp karşılanmaması, memnuniyetsizliğe neden olmuştu. Bizans İmparatorluğu; yaptığı savaşların masraflarını karşılamak için halk üzerine konulan aşırı vergi ve baskı nedeniyle Bizans vatandaşları (Rum, Süryani, Ermeni, Gürcü) Bizans'a gerekli desteği vermek istememişler. Bu durum -Anadolu'daki yerli halk- Türkleri kendileri için kurtarıcı olarak görmüş ve Türklere yaklaşmasına neden olmuştur.

XI. yüzyıldan itibaren, Anadolu'daki otorite boşluğundan faydalanan Türkler, kısa sürede Anadolu'ya hâkim oldular. Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde devlet ve beylik kurdular. Anadolu halkına yönelik adaletli bir politika izlediler. Kimsenin dinine, diline ve inancına müdahale etmediler. Tarım, hayvancılık ve ticaretin gelişmesi için tedbir aldılar. Yapmış oldukları imar faaliyetleri ile Anadolu'yu bayındır hâle getirdiler.

Bizans'ın baskılarından bunalmış olan Anadolu halkı için umut ışığı oldular. Türkler, Anadolu'da önce İznik sonra Konya merkez olmak üzere Türkiye Selçuklularını kurdular.

Bizans vakanüvis **Zonaras** Bizans doğuda Ani Krallığını yıkarak yerine Elli bin paralı askerlerden oluşan bir ordu oluşturmasını hatalı bulmuştur.

Ermeni tarihçi **Urfalı Mateos** Anadolu'da yaşayan Ermenilerin Bizans- Selçuklu Savaşlarında Ermenilerin Bizans'a gerekli destek vermeyerek Türklerin yanında yer aldığını bu durum Romen Diyojen'i kızdırdığını yazmıştır.

Süryani Tarihçi Mihael'in: "Bu devirde Rumlar bizim milletimizi ve Ermeniler üzerinde zulüm yapıyordu. İstanbul patriği çıkarılan bir Emirle ile **batıl mezheplerini** ^{1*} kabul ettirmeye zorluyor ve bizi ezmeye uğraşıyorlardı. Kiliselerimizdeki mukaddes kitaplarımızı yaktılar." diyerek Bizans'ın baskı ve zulmünden bahsetmiştir.²

Anadolu'ya İlk Türk Akınları:

İskitler: Anadolu'ya İlk Türk akınları İskit Türkleri zamanında olmuştur.

Avrupa Hunları: 4. Yüzyıl Kafkaslar üzerinden Anadolu'ya girmişler. Batı yönünden de Balkanlar ve Trakya üzerinden Bizans üzerinde baskı kurmuşlardı.

Sabarlar: VI. Yüzyılda Konya, Kayseri ve Ankara civarına kadar ilerlemişlerdir. Bu akınlar sonrasında hızla Anadolu'yu terk ederek kendi yurtlarına geri dönmüşlerdir. Bu da Türklerin Anadolu'ya bu dönemde yaptıkları akınların yurt edinme amaçlı olmadığını göstermektedir.

Anadolu'ya İlk Arap Akınları:

Emeviler ve Abbasiler döneminde olmuştur. Ama başarılı olamamışlardır. Çünkü Bizans, Şaman ve Hristiyan Türkleri Bizans'ın uç sınırlarına yerleştirerek sınırlarını korumuştur.

VIII yüzyılda Abbasiler tarafından Türkistan ve Horasan'dan getirilen Türkler Bizans'a karşı gaza ve Cihat amacıyla ve ayrıca sınırları korumak için Anadolu'nun sınır bölgesine yerleştirilmişlerdir.

Bu akınlar Anadolu'yu yurt edinme amacına yönelik değildir.

Anadolu'ya İlk Selçuklu (Oğuz) Akınları:

Anadolu'yu yurt edinme politikası Oğuz Türkleri ile başlamıştır.

Anadolu'ya ilk Selçuklu akınları Büyük Selçuklu Devleti kuruluşundan önce **1015- 1021** yılında **Çağrı Bey** liderliğinde keşif yapmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. **Yaklaşık 3000 kişilik bir kuvvetle Anadolu'ya giren Çağrı Bey** elde ettiği ganimetler ve Anadolu hakkında öğrendiği pek çok önemli bilgiler ile Tuğrul Bey'in yanına dönmüştür.

Anadolu'yu yurt edinme politikasının temeli Büyük Selçuklu Devleti'nin kuruluşundan sonra Tuğrul Bey tarafından atılmıştır.

Tuğrul Bey Hanedan mensuplarını ve komutanlarını Anadolu'nun Fethi konusunda görevlendirmiştir.

Selçuklular **1040** Yılında **Gaznelilerle** yaptıkları **Dandanakan Savaşı** ile Gaznelileri yenilgiye uğratmaları

¹ **Batıl Mezhep:** Gerçek olmayan uydurma inanç ve ibadet tarzı

² Muş Valiliği Resmi Site, Yuvalı Abdulkadir, Malazgirt Savaşı, <http://www.mus.gov.tr/malazgirt-savasi-mus>, Erişim 01 Ekim 2022

sonucunda Merkezi "Rey"³ olmak üzere bağımsızlıklarını ilan ettiler.

Bu durum Bizans ile Selçuklular arasında uzun süren mücadelelere enden oldu.

Bizans İmparatorluğu; 1048 Pasinler, 1071 Malazgirt savaşlarında Anadolu'ya yapılan Türk Akınlarını önlemeye yönelik yaptığı savaşlarda başarılı olamadı.

Türk akınlarının 1071 -1176 yıllar arasında Anadolu'yu yurt edinerek yerleşme ve Türkleştirme yönelik olduğunu görmekteyiz

1048'de Pasinler Savaşı ile yaklaşık bir asır sürecek Türk-Bizans savaşları başlamış oldu.

Tuğrul Bey'in erkek çocuğu olmadığı için Tuğrul Bey'den sonra hükümdar olan Çağrı Bey'in oğlu **Alparslan** yerine geçmiş ve fetih hareketlerine kaldığı yerden devam etmiştir. Böylece Anadolu'nun Türk yurdu edinmesi Alparslan döneminde şekillenmiştir.

***1064 de Ani Kalesi** alınarak Kars bölgesi toprakları Anadolu'da ilk ele geçirilen yer olmuştur.

1071'de Malazgirt Savaşı ile Anadolu'nun kapıları Türklere açılarak ve Türkleşme başlamış oldu.

Zaferden kısa bir süre sonra Anadolu'nun büyük bir kısmı Türklerin eline geçti. Bunun neticesinde Oğuz boyları kitleler hâlinde Anadolu'ya gelmeye başladı. Anadolu'ya gelen başlıca Oğuz boyları arasında; **Kınık, Avşar, Kayı, Çepni, İğdir, Salur, Bayat** gibi Türk boyları bulunuyordu.

Malazgirt Savaşı sonrası Sultan Alparslan'ın şekillendirdiği Fetih politikası Anadolu'nun fethini hızlandırmıştır.

Sultan Alp Arslan Anadolu'nun Türkleşmesini bir devlet politikası haline getirmiş ve Anadolu'da kurulan ilk Türk beylikleri de kalıcı Türk yerleşmesini sağlanmaya yönelik adımlar atılmıştır.

1071 Malazgirt zaferinden sonra Anadolu'da ilk Türk beyliklerinin kurulması ile Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması hız kazanmıştır.

Soru: Anadolu'nun fethi için yapılan Selçuklu akınları Tuğrul Bey döneminde Çağrı Bey ile başladığında hangi Türk prensleri başkanlığında sürdürüldü?

Cevap: Kutalmış ve İbrahim Yinal (Arslan Yabgunun Oğulları)

OĞUZLAR (Oğuz Yabgu Devleti) :

Oğuzlar, günümüzde Türkiye, Balkanlar, Azerbaycan, İran, Irak ve Türkmenistan'da yaşamaktadırlar.

Oğuzlara:

Arapların "guz",

Bizansların "uz",

Rusların "Tork (Torki)" adı ile bahsetmişlerdir.

³ Rey, İran'ın Başkenti Tahrân'a 30 km mesafede

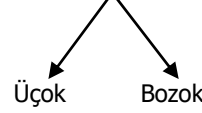
Oğuzlar, İslâmiyet'i kabul ettikten sonra Türkmen adını almışlardır.

Oğuz'un kelime anlamı:

"**boylar, kabileler**" demektir.

Onuncu yüzyılın sonu ile on birinci yüzyılın başlarında İslâm'ı kabul etmişlerdir.

Oğuz Kağan Destanı'na göre Oğuzlar; Kökeni, **Oğuz'a** dayanan bütün Türk boyları:

kollarından türedikleri kabul edilmektedir.

Oğuz adından ilk kez **Orhun Kitabeleri'nde** bahsedilmiştir.

Uygurların egemenliğinde yaşayan Oğuzlar, Uygur Devleti yıkıldıktan sonra Seyhun Nehri çevresinde Oğuz Yabgu Devleti'ni kurdular.

X. yüzyılın başlarında Hazar Denizi ile Seyhun Irmağı arasında; başkent "**Yenikent**" olmak üzere bir devlet kurdular.

Oğuz Devleti'ni "**yabgu**" unvanı verilen bir hükümdar yönettiği için bu devlete "**Oğuz Yabgu Devleti**" adı verilmiştir.

Selçuk Bey; Oğuzların **Üç Ok** koluna mensup **Kınık** boyundandır.

Selçuk Bey', Babası Dukak Bey gibi orduda subaşı (ordu komutanı) görevindeydi. Selçuk Bey; hükümdarla arası açılınca; 960 yılında kendisine bağlı olanlarla Seyhun ırmağı kıyısında Türklerle Müslümanlar arasında yer alan **Cent** şehrine yerleşti. Samanilerin etkisiyle zamanla İslamiyet Oğuz boyları arasında yayıldı. Çoğunluğu Müslüman olan bu bölgede siyasi etkinliğini artırmak için kendisine bağlı olanlarla birlikte Selçuk Bey Boyu ile birlikte Müslümanlığı kabul etti.⁴

YABGULAR MESELESİ:

Selçuklu Oğuzları; Karahanlılarla Samanoğulları arasındaki savaşta Samanoğulları'nı destekledi.

Selçuk Bey'in başarıları karşısında çevredeki diğer Türk boylar da onun çevresinde toplanmaya başladılar. Selçuk Bey, 100 yaşının üzerinde 1007 yılında öldü.

Selçuk Bey'in **Mikâil, Arslan, Yusuf ve Musa** adlarında dört oğlu vardı.

Büyük oğlu Mikail Selçuk Bey'den önce öldüğü için torunları **Tuğrul ve Çağrı'yı** Selçuk Bey'in kendisi yetiştirdi.

Selçuk Beyin ölümü üzerine yerine Arslan Bey "**Yabgu**" unvanı alarak geçti.

Arslan Yabgu Döneminde Selçukluların Maveraünnehir'de güç kazanarak Karahanlı Devleti'nin içişlerine karışması Karahanlılar ile Gaznelileri endişelendirdi. Bu durum karşısında Karahanlı-Gazneli ittifakının oluşmasına neden oldu.

⁴ Yılmaz, Ahmet, 10. Sınıf Tarih, s.25

Gazneli Mahmut bir hile ile Arslan Bey'i yakalatıp Hindistan'daki Kalincar Kalesi'ne hapsedirdi. Arslan Bey üzüntüsünden tutuklu bulunduğu hapisyanede 7. yılında ölmesi üzerine, yerine Arslan Beyin oğlu Musa Yabgu geçtiyse de bu durumu Çağrı ve Tuğrul Beyler kabul etmeyerek tahtan indirmişlerdir.

SELÇUKLULAR

Soru: Samarra Şehir hangi amaç için kuruldu?

TUĞRUL VE ÇAĞRI BEYLER DÖNEMİ

Tuğrul ve Çağrı kardeşler döneminde Selçuklular bağımsızlığına kavuşmuş ve dönemin en güçlü bir devleti haline gelmiştir. Çağrı bir fedakârlık örneği göstererek Tuğrul Bey'i hükümdar ilan ederek kendisi de komutan olmuştur.

Anadolu'daki Fetih Hareketleri:

Tuğrul ve Çağrı Beyler tahta geçtiklerinde iki problem vardı:

1. Göçebe Türklere yurt bulmak
2. Tam bağımsız bir devlet kurmaktı.

Bu gaye ile 1015-1021 yılları arasında, Çağrı 3 bin kişilik bir ordu ile Anadolu'da Van Gölü kıyısına kadar akınlarda bulunmuşlardır

Tuğrul ve Çağrı Bey'in Arslan Beyi tahtan indirmesi durumu sonraki dönemlerde her iki amca oğulları arasında taht kavgalarına ve Selçukluların ikiye bölünmesine neden oldu.

Sasani Devleti'nin yıkılmasından sonra VIII. yüzyılda ilk kez İslam'la tanışan Türkler, Emeviler Dönemi'nde Irak'a gelmeye başladı.

Abbasiler döneminde bazı Türk boyları ; Kıpçak, Karluk, Kayıglı, Yıva, Halaç Türk boyları Abbasiler Devleti'nde idari ve askerî görevlerde bulundular.

Halife Mutasım'ın annesinin Türk olması da bu görevlendirmelerde etkili oldu.

Hatta Halife, Türklerin Araplarla karışık savaşçı özelliklerini kaybetmemeleri adına onlar için **Samarra** şehri kurdurdu. Böylece Irak'ta günümüze kadar devam eden Türkmen varlığı oluştu.

Tuğrul ve Çağrı Beyden sonra Alpaslan ve sonrasında ise Melikşah döneminde ayaklanma olduysa da, Kutalmış ve İbrahim Yinal idam edilerek isyan bastırıldıysa da bu iç sorun Selçukluların yıpranmasına neden oldu. Sultan Alp Arslan, Amcası Arslan Yabgu'nun torunlarından olan Süleyman Şah'ın gönlünü almak için onu Büyük Selçuklulara bağlı kalmak şartıyla İznik Merkezli Devlet kurmak üzere Anadolu'ya göndermiştir. Fakat bu durum

sonraki dönemlerde her iki devletin birbiri ile mücadelelerine neden olmuştur. Selçukluların taht mücadelesi Selçukluların ve İslam dünyasının yıpranmasına neden oldu. İç mücadele ve taht kavgaları Moğol ve Haçlıların Anadolu ve İslam topraklarını ele geçirmek için harekete geçmelerini cesaretlendirmiştir.

ANADOLU'YA TÜRKİYE İSMİ VERİLMESİ:

XI. yüzyıla Latin ve Arap kaynaklarında Anadolu'ya Romalıların ülkesi anlamında "Romania" demişlerdir. 1176'daki Mıyokefalon Zaferi'yle Anadolu'ya Türklerin yurdu anlamına gelen "Turchia veya Turkiya" demişler.

Avrupalı seyyahı İtalyan asıllı Marco Polo, anılarında Anadolu için "Türkiye" kavramını kullanmıştır.

XIII. yüzyıldan sonra Avrupalılar, Türkistan dâhil Altaylardan Tuna boylarına kadar uzayan yerler için Büyük Türkiye anlamında "Magna Turchia" demişler.

Evvelce Arap kaynaklarında Anadolu'ya Rum diyarı veya Rum beldesi anlamında "**Diyar-ı Rum**" veya "**Bilâd-ı Rum**" denmekteyken XIII. yüzyılda ünlü Arap seyyah İbn-i Batuta, Anadolu için "**Bilâdü't Türk**" demiştir. (Kaynak: Yılmaz, Ahmet, 10. Sınıf Tarih, s.17)

TÜRKİYE TARİHİ

Büyük Selçuklu Hükümdarı Tuğrul Bey 1055 ve 1057 yıllarında halifeyi baskıdan kurtarmak amacıyla Bağdat'a iki sefer düzenledi.

XI. yüzyılın başlarında ise Oğuz Türklerinden birçok boy önce Horasan'a, sonra Irak-ı Acem'e, Azerbaycan'a, gelerek güneye doğru yöneldi. 1039 yılında Musul'u ele geçirdiler. Bu gelişme sonucunda Musul'un idaresi Büyük Selçuklu meliki İbrahim Yinal'a verildi. Musul'da Türk hâkimiyetinin kurulmasıyla ilerleyen yıllarda bölgeye yönelik Türk göçleri artarak devam etti.

Sonraki dönemlerde ise Türkmen Karakoyunlu Beyi Bayram Hoca, Musul'u ele geçirek **Karakoyunlu Devleti'nin** temelini attı. Böylece Musul yöresi ve Bağdat'a kadar olan bölgede günümüze kadar devam eden Türkleşme süreci başladı.

Oğuz Türklerinin Malazgirt savaşından 1071 sonra yurt edinmek amacıyla Anadolu'ya girişlerinden günümüze kadar süren Türklerin tarihidir.

Büyük Selçuklu Sultanları Anadolu'nun fethi ile doğrudan ilgilenebilirler.

Sultan Alp Arslan; Anadolu Fetih görevini Selçuklu prenslerine ve komutanlarına vermiştir.

Fethedilen toprakları fetheden yönetimini vermeleri sonucu Büyük Selçuklu sultanlığına bağlı ilk büyük Türk beylikleri ortaya çıkmıştır

Türkiye tarihi bir bütün olarak incelendiğinde Anadolu'daki Türk egemenliğine göre 5 döneme ayrılır.

Kıpçak, Karluk, Kayıglı, Yıva ve Halaç adındaki Türk Boyları Abbasiler döneminde devlet yönetiminde göre almışlardır.

1. İlk Türk-İslam Devletleri Devri:

Bu dönem Çağrı Bey komutasında Anadolu'ya yapılan akınlarla (1015) başlar ve Malazgirt savaşı sonrası kurulan İlk Müslüman Türk Devletlerine kadar sürer. XI. yüzyılda

Anadolu'da kurdukları devlet adlarını daha çok kurucularının adı veya bölgenin adı vermişlerdir.

Bu dönemde Anadolu'da kurulan İlk Müslüman Türk devletler şunlardır:

Danışmentliler, Mengücekliler, Saltuklular, Dilmaçoğulları, Artuklular, Ahlatşahlar, Sökmenler, Çaka Beyliği

2. Türkiye Selçukluları Devri:

Bu dönem Selçukluların diğer beyliklerin varlıklarına son vererek öncesinde İznik ve sonrasında ise Haçlı saldırıları nedeniyle sonradan Konya merkezli Anadolu Türk hâkimiyeti dönemini kapsar.

3. II. Türk Beylikleri Dönemi.

Moğollar tarafından yıkılan Selçuklulardan (1243) sonra Anadolu'da kurulan beylikler dönemini kapsar. Bu dönemde; **Karamanoğulları, Candaroğulları, Eşrefoğulları, Karesi Beyliği**...dönemini kapsar.

4. Osmanlılar Devri:

Osmanlıların diğer Türk Beyliklerine son vererek İstanbul merkezli bir imparatorluk kurdukları dönemdir.

5. Türkiye Cumhuriyet Dönemi:

I. Dünya savaşında yıkılan Osmanlı yerine 1923 yılında kurulan Türkiye Cumhuriyeti devleti dönemini kapsar.

(Kaynakça: *Yılmaz, Ahmet, 10. Sınıf Tarih, s.18-21*)

ANADOLU'DA KURULAN İLK TÜRK BEYLİKLERİ

Türklerin Anadolu'nun fethinden önce Anadolu yıllarca devam eden Sasani-Bizans savaşları nedeniyle Anadolu harabeye dönmüş büyük yıkıma uğramıştır. Özellikle Doğu ve Güney Anadolu bölgelerindeki savaş yüzünden Karadeniz, Akdeniz ve Ege bölgelerine göçler olmuştur. Ayrıca salgın hastalıklar yüzünden Anadolu'da nüfus oldukça seyrelmişti. Bizans ise Anadolu'daki hâkimiyetini kaybettiğinden bu bölgelerde Gürcü ve Ermeni prenslikleri kurulmuştur.

Anadolu'ya Türk akınlarının başladığı dönemde Bizans'ın halktan ağır vergiler alması ve Ortodoks mezhebinden olmayanlara baskı uygulaması Anadolu halkını canından bezdirmiştir. Anadolu Türkler tarafından yalnızca askeri yönden fethedilmiyor ayrıca sosyal ve kültürel yönden de Türkleştiriliyordu. Anadolu'da Rumlar, Ermeniler, Süryaniler ve Gürcüler vardı.

Önemli Not: Anadolu'da Türk nüfusunun çoğunluk haline gelmesi Moğollar önünden kaçarak Anadolu'ya yapılan yoğun göçler sonrasında olmuştur.

Anadolu'nun Fethi:

Anadolu'ya ilk Türk akınlarını **İskit, Hun ve Sibir Türkleri** gerçekleştirmiştir. Çağrı Bey komutasındaki Türklerin 1015 yılında başlattıkları Anadolu akınlarının temel amacı;

—Anadolu'yu yakından tanımak ve gelecekte yapılacak olan kesin yerleşmenin ne şekilde olacağını kararlaştırmaktır.

Anadolu'nun fethi için yapılan Türk akınları Büyük Selçuklu Devleti'nin kurulması ve Tuğrul Bey'in Anadolu'ya yerleşmesine karar vermesinden sonra hız kazanmış ve planlı olarak fethedilme kararı alınmıştır.

Tuğrul Bey döneminde,

*Göçebe Türkmenlerin Müslümanların yaşadığı bölgelere göç ederek çevreye zarar vermeleri

*Abbasi halifesinin kontrol edilmeyen göçebe Türkmenlerden şikayetçi olması

Türkmenlerin Bizans üzerine sevk edilmesine yol açmıştır.

Bu durum Türklerin Anadolu'yu fethetmesinde sosyal ve siyasal şartların etkili olduğunu göstermektedir.

Türklerin Tuğrul Bey döneminde, Bizans ile yapılan Pasinler Savaşı'nı kazanmaları (1048) Doğu Anadolu'daki etkileri artmıştır. Alp Arslan döneminde 1071'de Malazgirt Savaşı'nın kazanılmasından sonra Türkler Anadolu'ya yerleşmeye başlamaları daha sistemli hale getirilmiştir.

Malazgirt zaferinden sonra Anadolu'nun fethini tamamlamak ve Türkleşmesini sağlamak amacıyla Anadolu'ya önemli komutanlar gönderildi. Bu komutanlar kendilerine hedef gösterilen yerleri fethederek beylikler kurdular. Anadolu'da kurulan ilk Türk beylikleri şunlardır.

Danışmentoğulları (1080-1178): Amasya, Niksar ve Sivas tarafında kurulmuştur.

Mengücekoğulları (1080-1228): Erzincan ve çevresinde kurulmuştur.

Saltukoğulları (1072-1202): Erzurum ve çevresinde kurulmuştur.

Artukoğulları (1102-1409): Hasankeyf, Mardin ve Harput çevresinde kurulmuştur.

Çaka Beyliği (1081-1903): İzmir ve çevresinde faaliyet göstermişlerdir-Türkiye Selçukluları Beylikleri

Türkiye Selçukluları Devleti (1077-1308)

Anadolu'da kurulan ilk Türk devletleridir.

Not: Anadolu'da kurulan ilk Türk Beylikleri Malazgirt savaşından sonra kurulmuştur

DANIŞMENLİLER (1080-1178):

Amasya, Niksar ve Sivas tarafında Danışment **Ahmet Gazi tarafından** Malazgirt Savaşı'ndan sonra kurulmuştur.

Önemi: Anadolu'da kurulan ilk beylikler arasında en güçlü ve en geniş sınırlara sahip olmuştur.

Bizans, Ermeni ve Haçlılarla savaşmıştır. Haçlı savaşları **Danışmentname Destanına** konu olmuştur.

Türkiye Selçukluları ile birlikte Eskişehir yakınlarında Haçlılara karşı mücadele etmişler. Emir Gazi döneminde Fırat'tan Sakarya'ya Orta ve Kuzey Anadolu, Danışmentlilerin eline geçmiştir.

Emir Gazi'nin yerine geçen oğlu Muhammed döneminde Bizans ve Haçlılarla savaşlar yapılmıştır. Emir Gazi'nin oğlu Muhammed'in ölümü sonrası taht kavgaları yüzünden ülke toprakları üçe bölündü. Türkiye Selçuklu Sultanı II. Kılıç

Arslan, üç kolu da ele geçirerek 1178'de Danişmentlilere son vermiştir.

Erzurum, Akdeniz limanlarından Azerbaycan ve Türkistan'a uzanan ticaret yolları üzerinde kurulmuş bir şehirdi. Bu nedenle Saltuklular zamanında ticari açıdan önemli bir merkezdi. Ayrıca bölge geniş otlaklara sahip olduğundan hayvancılık gelişmişti.

Günümüze Kalan En Önemli Eserleri:

Danişmentliler bölgenin sosyal ve kültürel alanlarda gelişmesine katkı sağlamıştır. "**Danişmentname**" adlı manzum türdeki eserde Danişmentlilerin ülkelerine yaptığı hizmetler anlatılmaktadır.

İlim ve fen alanında çalışma yapan kişilere değer vermişlerdir. Kayseri, Malatya ve Sivas bu dönemde önemli eğitim ve bilim merkezleri haline gelmiştir.

Anadolu'da ilk Medrese Tokat-Niksar **Yağıbasan Medresesi** Danişmentliler döneminde açılmıştır.

Kayseri Ulu Camii Melik Muhammed Gazi tarafından 12. yüzyılın ikinci yarısında inşa edilmiştir. Emir Gazi Kümbeti de Danişmentlilerden günümüze kalan önemli mimari eserlerdir.

Danişmentliler Anadolu Selçuklu sultanına katılan ilk Türk beyliğidir.

Kendi adına para bastıran ilk beylik Danişmentilerdir.

"Danişmentname" destanını Battal Gazi'nin torunlarından Danişmend Ahmet Gazi ile beylerinin Bizans'a karşı kahramanlıkları anlatan eserdir.

MENGÜCEKLER(1080-1228):

Erzincan, Kemah, Divriği civarında Alp Arslan'ın komutanlarından **Mengücek Gazi** tarafından kuruldu. Rum ve Gürcülerle mücadele etmişlerdir.

Beylik daha sonra Erzincan ve Divriği kolu olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

Anadolu Selçuklu Devleti tarafından yıkılmıştır.

Mengüceklerin Tarihteki Önemleri:

Mengücekler zamanında Kemah ve Erzincan'da tarım, ticaret, sanayi açısından büyük gelişme göstermiştir. İktisadi gelişmenin yanında devrin en önemli kültür merkezlerinden biri olmuştur. Divriği'de darüşşifa ile birlikte külliye olarak yaptırılan **Ulu Camii**, dönemin en önemli eseridir. Erzincan ve çevresinde meydana gelen depremler o dönemde yapılan eserlerin büyük kısmını tahrip ederek günümüze kadar ulaşmasını engellemiştir.

Mengücekler, bilimin gelişmesine önem vermişlerdir. Hükümdar Davut Şah'ın Erzincan'daki sarayına davet ettiği dönemin bilim insanı Muvaffakuddin Abdüllâtif, tıp, fizik ve felsefe alanlarında eserler vermiştir.

Günümüze Kalan En Önemli Eserleri: Kale Camii, Kayıtbay Camii ve Divriği Ulu Camii.

SALTUKLULAR (1072-1202):

Büyük Selçuklu komutanlarından Ebul Kasım tarafından Erzurum ve çevresinde kurulmuştur. Danişmentlilerle birlikte Haçlılara karşı savaşmışlardır. Ayrıca Gürcüler ile de savaşmışlardır. II. Saltuk zamanında (1132-1168) Türkiye Selçuklu Devleti ile iyi ilişkiler kuruldu. II. Saltuk'un ölümünden sonra devlet zayıfladı. Türkiye Selçuklu Sultanı Rükneddin Süleyman Şah'ın Gürcülere karşı düzenlediği sefere Saltuklu Beyi Alâettin'in

katılmayı reddetmesi üzerine Rükneddin Süleyman Şah, Erzurum'u ele geçirerek Saltuklu Devleti'ne son verdi (1202).

En parlak dönemi sultanları İzzettin Saltuk döneminde yaşanmıştır ve beylik adını Saltuk Beyden almaktadır. Saltuklu kentlerinde Ahilik kültürü ve geleneği etkili olmuştur.

Önemi: Anadolu'da kurulan İlk Türk Beyliğidir. Haçlılar ve Gürcülerle mücadele etmişlerdir. Anadolu Selçuklu Devleti tarafından yıkılmıştır.

Günümüze Kalan En Önemli Eserleri:

Tepsi Minare, Kale Camii, Mama Hatun Türbesi, Kervansaray, Ulu Camii, Üç Kümbetler

ARTUKLULAR (1102-1409):

Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Hasankeyf, Mardin ve Harput çevresinde Artuk Bey'in oğulları tarafından kurulmuştur.

Çeşitli din ve mezheplerin yaşadığı Anadolu'nun güney-doğusunda kurulan Artuklular idari ve mali görevlerde Hristiyan memurlara da görev vermiştir.

Artuk Bey, Selçuklu Sultanı Melikşah Devrinde İzmit'e kadar yapılan fetihlerde bulunmuş ancak Melikşah'la arası açılmıştır. Bu olaydan sonra Suriye Melik'i Tutuş'un hizmetine girmiş ve buna karşılık Kudüs kendisine dirilik olarak verilmiştir. Ancak II Gazi döneminde Fatimi saldırıları sırasında burada tutunamayarak Diyarbakır yöresine geldiler(1098).

Üç ayrı kola ayrılarak yönetimlerini genişletmişlerdir. Bunlar :

Hasankeyf (Hısn-ı keyfa) Artukluları: Sökmen Bey tarafından Diyarbakır'da kurulmuştur. Eyyubiler tarafından yıkılmıştır.

Harput Artukluları: Elazığ'da kurulmuştur. Anadolu Selçuklu Devleti tarafından yıkılmıştır.

Mardin Artukluları : Mardin de kuruldu. Artukluların en uzun süre yaşayan koldur. Haçlıları yenilgiye uğratmıştır. Karakoyunlar tarafından yıkılmıştır.

Tarihteki Yerleri ve Önemi:

Batman ırmağı üzerinde bulunan Malabadi Köprüsü, Mardin'de Hatuniye Medresesi, Koçhisar'da Ulu Cami, Muzafferiyeh, Semanin, Şehidiye ve Hüsamiyeh Medreseleri bu döneme ait eserlerdir.

Bilim:

Artuklular Devrinin en tanınmış bilim insanlarından bir El Cezeri'dir. Haberleşme, kontrol, denge kurma ve ayarlama ilmi olan Sibernetiğin ilk kurucusudur. Sibernetiğin gelişmesiyle elektronik beyinler ve otomasyon denilen sistemler ortaya çıktı. Ceziri, dişli çarklarla çalışan çeşitli makineler yaptı. Bunun yanında su saatleri, kendiliğinden kesilip akan fiskiye, mekanik olarak çalışan müzik aletleri, tulumbar ve şifreli kilitler yapmayı başardı. Günümüze Kalan En Önemli Eserleri: Diyarbakır-Artuklu Sarayı, Batman-Malabadi Köprüsü, Mardin Ulu Camii.

Ticaret Hayatına Katkıları:

Artuklular Döneminde halktan çok az bir vergi alındığı için komşu ülkelerden Artuklu topraklarına göçler olduğu bilinmektedir. İnşa edilen köprüler, kervansaraylar, camiler, medreseler, su kanalları dericilik ve el sanatları oldukça gelişmiştir. Mardin'de etrafı bağlarla çevrili yerleşim bölgelerinde pamuk ekimi yapıldığı ve dokumacılığın geliştiği seyyahlar tarafından anlatılmaktadır. Ahlat'ın ticari merkez olmasında önemli rol oynamıştır. İran ve Anadolu'dan gelen mallar Mardin pazarında satılmaktaydı.

ÇAKA BEYLİĞİ (1081-1093):

İzmir ve çevresinde faaliyet göstermişlerdir. **Çaka Bey;** 1071'deki Malazgirt Meydan Muharebesi'nin hemen sonrasında Selçukluların Anadolu coğrafyasına yayıldıkları dönemde İzmir merkezli bağımsız bir beylik Çaka Bey tarafından kuruldu. Çaka Bey 11. yüzyıl Selçuklu komutanı ve denizcisidir. Türk tarihinin ilk donanmasını oluşturduğundan tarihteki ilk Türk amirali olarak kabul edilmektedir.

1071 yılı sonrasında Anadolu'ya yapılan Selçuklu saldırılarına katılan ve Doğu Roma İmparatorluğu'na esir düşen Çaka Bey, 1081'de saraydan kaçmayı başardı. Aynı yıl, İzmir tarihindeki ilk Türk hâkimiyetini sağladı. Bir müddet sonra sınırlarını genişleterek bazı Ege adaları ile Midilli, Sisam, Rodos, Sakız ve İstanköy adalarını fethetti. Çaka Bey, Bizans'a karşı Peçenek Türkleri ve Türkiye Selçukluları ile bir ittifak kurdu. 1092 yılı civarında, günümüzde Çanakkale'de yer alan Abidos'u kuşatmasına rağmen; Doğu Roma İmparatoru I. Aleksios Komnenos'un Anadolu Selçuklu Sultanı I. Kılıç Arslan'ı kışkırtması üzerine Kılıç Arslan Kayınpederi Çaka Bey'i verdiği yemek ziyafeti sırasında şehit etti.

Çakabey'in ölümünden sonra Bizans, İzmir ve çevresine yeniden hâkim olurken Selçuklular bu devletin varlığına son vermiştir.

(Kaynakça: Yılmaz, Ahmet, 10. Sınıf Tarih, s.18-21)

Anadolu'da Kurulan İlk Beyliklerin Genel Özellikleri:

1. Bu beylikleri kuranlar kendi adlarını devlete vermiştir.
2. Kurucuları Oğuzlardır ve kuruldukları bölgelerin Türkleşmesini sağlamışlardır.
3. Anadolu'yu imar etmişler, Türk İslâm kültürünü Anadolu'ya taşımışlar ve yaptıkları mimari eserlerle Anadolu'ya Türkiye denmesini sağlamışlardır.
4. Başta Bizans olmak üzere Gürcülere, Ermenilere, Rumlara ve Haçlılara karşı mücadele ederek yeni Türk

yurdunu korumuşlardır.

5. Anadolu'daki küçük yerleşme yerlerini büyük Türk şehirleri haline getirmişlerdir. Bu dönemde Anadolu'da Türk nüfusu artmış, yer isimleri Türkçe olarak değiştirilmiştir.

7. Beylikler içişlerinde özerk dışişlerinde Büyük Selçuklulara bağlı olarak kurmuşlardır.

8. Bu beyliklerin çoğuna Anadolu Türk Birliğini sağlamak için Türkiye Selçuklunun son vermiştir

İlk Türk Beyliklerinin Türk-İslam Tarihine Katkıları

-Anadolu'nun fethini ve Türkleşmesini sağladılar.

-Anadolu'da İslamiyet'in yayılmasını sağladılar.

-Anadolu'da yeni şehir, kasaba ve köyler kurdular.

-Anadolu'da Türk kültürüne ait eserler oluşturdular.

Not: Büyük Selçuklu Devleti, Anadolu'ya gönderdiği komutanlara fethettiği toprakların hâkimiyetini vermiştir. Bu durum Anadolu'da feodal beyliklerin (Dere beylikleri) ortaya çıkmasına neden olmuştur.

XII. yüzyılda Suriye'ye başka bir Türk Devleti, Eyyubiler (1171-1250) hâkim oldu. Başta Eyyubi Hükümdarı Selahaddin Eyyubi olmak üzere diğer hükümdarlar döneminde Halep, Şam gibi şehirlerde birçok medrese inşa edildi.

XIII. yüzyılda ise Orta Asya ve Anadolu'ya yönelik Moğol istilasından kaçan Türkler önce Suriye ve Irak'a sonra Anadolu'ya göç ettiler.

Mısır'da kurulan Memlûk Devleti'nin (1250-1517) lideri Sultan Baybars 1260'ta Ayn-ı Calut ve 1277 Elbistan Savaşı'nda Moğolları yenerek Türk İslam dünyası üzerindeki Moğol baskılarına son verdi.

Suriye'ye sığınan Türkler ülkenin çeşitli merkezlerine yerleştirildi. Sultan Baybars 40.000 kişilik Türkmen'i özellikle güvenlik için Halep'e yerleştirerek şehri önemli bir ticaret merkezi hâline getirdi.

Kaynakça:

Osman Turan, Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti, İstanbul 1969, s. 103 vd.
Mükrimin Halil Yinanç, Türkiye Tarihi Selçuklular Devri, İstanbul 1944, s. 44;
Ali Sevim, Erdoğan Merçil, Selçuklu Devletleri Tarihi, Ankara 1995, s. 34.
Tarih 34. Anadolu'da Kurulan İlk Türk Beylikleri Devleti,
10. Sınıf Tarih Ders Kitabı

TEST: 1A

1. Anadolu Selçuklu Devleti ticaret yollarının ele geçirilmesine önem vermiştir.**Buna göre;**

- I. Kervansaraylara ihtiyaç duyulması,
- II. İktâ sisteminin uygulanması,
- III. Şehirciliğin önem kazanması

durumlarından hangileri Anadolu Selçuklu Devleti'nin bu yaklaşımının sonuçlarındandır?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II D) I ve III E) II ve III
Cevap D

2.

- I. Mardin Hatuniye Medresesi
- II. Malabadi Köprüsü
- III. Mardin ve Koçhisar Camii
- IV. Diyarbakır Artuk Sarayı
- V. Şehidiye Medreseleri

Yukarıdaki eserlerden hangileri Artuklular Dönemine aittir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) I ve II E) Hepsi
Cevap D

- 3. - Konya Karatay Medresesi
- Niğde Alaaddin Camii

Yukarıdaki eserler aşağıdaki devletlerden hangisine aittir?

- A) Danişmentliler B) Büyük Selçuklu Devleti C) Anadolu Selçuklu Devleti
D) Karahanlılar E) Tolunoğulları

4. Malazgirt Savaşı'ndan sonra kurulan beyliklerin Türk tarihindeki II. Türk Beylikler dönemindeki beyliklerden en önemli farkları arasında;

- I. Büyük Selçuklu Devleti'nin izni ile kurulmaları,
- II. İmar faaliyetlerinde bulunmuş olmaları,
- III. Anadolu'nun Türkleşmesine katkıda bulunmaları

durumlarından hangileri gösterilebilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III

5.I. Artuklular

- II. Anadolu Selçukluları
- III. Danişmentliler

Yukarıdaki devletlerden hangileri eğitime önem vermiştir?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II D) II ve III E) I, II ve III
Cevap E

6. Aşağıdaki fikir adamlarından hangisi Anadolu Selçuklu Dönemi'nde yaşamamıştır?

- A) Mevlana B) Yunus Emre C) Çaka Bey D) Hacı Bektaş Veli E) Farabi

7. Anadolu Selçuklu Devleti'nin denizcilik faaliyetlerine önem vermesi;

- I. Kervansarayların yapılması,
- II. Liman şehirlerinin fethedilmesi,
- III. Devletin uluslararası alanda etkinliğinin artması

gelişmelerinden hangilerine etki etmiştir?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II D) II ve III E) I, II ve III

8. Anadolu Selçukluları Dönemi'nde hoşgörüye dayanan bir siyaset izlendiğine;

- I. Gayrimüslimlerin de şehirlerde oturmaları,
- II. Müslüman olmayanların ticaretle uğraşabilmeleri,
- III. Toplumda her kesimin rahatça dini ibadetlerini yapabilmeleri

durumlarından hangileri kanıt olarak gösterilebilir?

- A) II ve III B) I, II ve III C) I ve II D) Yalnız I E) Yalnız III

9. Anadolu Selçuklu Devleti ile Harzemşahlr arasında yapılan 1230 Yassı Çimen Savaşı ile Harzemşahlr Devleti'nin siyasi varlığına son verilmiştir.**Harzemşahlr Devleti'nin yıkılması;**

- I. Anadolu Selçukluları ile Moğollar arasındaki tampon bir bölgenin ortadan kalkmasına,
- II. Moğolların Anadolu'ya girişlerinin kolaylaşmasına,
- III. Anadolu Türk siyasi birliğinin ikinci kez bozulmasına

gelişmelerinden hangilerine neden olmuştur?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II D) II ve III E) I,II ve III

10. Anadolu Selçuklu Devleti Dönemi'nde görülen;

- I. Haçlıların, Bizans'a destek vermesi,
- II. Hristiyanlara dini hoşgörü gösterilmesi,
- III. İslamiyet'in yayılmasına çalışılması

uygulamalardan hangileri ülke bütünlüğünün korunmasına zarar vermiştir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) I ve II E) II ve III

10. Aşağıdakilerden hangisi Anadolu'da kurulan Türk devletlerinden biri değildir?

- A) Karamanoğulları B) Saltuklular C) Danişmentliler
D) İlhanlılar E) Germiyanoğulları
Cevap D

12. "Gene gel! Gene gel! Her ne isen gene gel! Kafırsen, ateşe tapsan, puta tapsan, gene gel! Bizim dergahımız ümitsizlik dergahı değildir, yüz kere tövbeni bozmuş olsan da yine gel! " sözüyle hoşgörüsünü ve insanlık sevgisini yansıtan Anadolu Selçuklu Devleti Dönemi ünlü düşünürü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yunus Emre B) Mevlana C) Hacı Bektaş Veli
D) Farabi E) Gazali

13. Köseadağ Savaşı'ndan sonra Anadolu toprakları üzerinde birçok beylik kurulmuştur.**Aşağıdakilerden hangisi yukarıda sözü geçen beyliklerin ortak özellikleri arasında gösterilemez?**

- A) Büyük Selçuklular Dönemi'nde kurulmaları
B) Anadolu siyasi birliğini bozmaları
C) Anadolu'yu bayındır hale getirmeleri
D) Anadolu'yu Türkleştirmeleri
E) Zamanla Osmanlı hâkimiyetine girmeleri

14. Anadolu'daki kervansaraylar daha çok aşağıdaki alanlardan hangisine hizmet etmiştir?

- A) Ordu B) Sanat C) Hukuk D) Ticaret E) Tarım

15. Bizans'ın Türkleri Anadolu'dan çıkarma politikası aşağıdaki hangi savaşın sonucunda sona ermiştir?

- A) Pasinler B) Malazgirt C) Miryokefalon
D) Katvan E) Dandanakan

16. Aşağıdakilerden hangisi Malazgirt Savaşından sonra Anadolu da kurulan ilk Türk devletlerinden birisi değildir?

- A) Mengücekliler B) Germiyanoğulları C) Artuklular
D) Saltuklular E) Çaka Beyliği

17. Anadolu Selçuklu Devleti ile Haçlılara karşı başarı ile savaşan beylik aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Çaka Beyliği B) Artuklular C) Danişmentliler
D) Saltuklular E) Mengücekliler

18. Türkiye Selçuklu Devletinin yıkılma sürecine girdiği savaş aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kütahya Savaşı B) Sakarya Savaşı
C) Dandanakan Savaşı D) Miryokefalon Savaşı
E) Köseadağ Savaşı

19. Türkiye Selçuklu Devleti zamanında zanaatkarların yardımlaşması amacıyla aşağıdakilerden hangisi kurulmuştur?

- A) Ahilik Teşkilatı B) Devşirme Sistemi
C) İktâ Sistemi D) Divan Sistemi
E) Kervansaraylar

20. Aşağıdaki şehirlerden hangisinde Türkiye Selçuklu Devletine ait izler bulunmaz?

- A) Sivas B) İznik C) Konya D) Edirne E) Kayseri

21. Aşağıdakilerden hangisi Türkiye Selçuklu Devletinin yıkılmasının sonuçlarından birisi değildir?

- A) Anadolu egemenliği Bizans'ın eline geçmiştir.
B) Anadolu insanının hayatı bir süre savaşlar ile geçmiştir.
C) Halkın refah seviyesi düşmüştür.
D) Anadolu da siyasi birlik bozulmuştur.
E) Anadolu da beylikler dönemine geçilmiştir.

22. Kervansarayların kurulma amacı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ülke de yaşayan insanların barınma ihtiyaçlarını giderme.
B) Eğitim masraflarını çıkartma.
C) Muhtaç sahiplerine yardım etme.
D) Ülkeyi savunma ve hücum anlamında geliştirme.
E) Ticareti geliştirerek güvenliği sağlama.

1-D, 2-E, 3-C, 4-A, 5-E, 6-E, 7-E, 8-B, 9-C, 10-A, 11-D, 12-B, 13-A, 14-D, 15-C, 16-B, 17-C, 18-E, 19-A, 20-D, 21-A, 22-E

TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ (1077-1308)

KURULUŞU:

Kurucusu, Selçuklu soyundan (Oğuzların Kınık Boyu) Süleyman Şah'tır. Alp Arslan Dönemi'nde Anadolu fetihlerine katılan Süleyman Şah, Melik Şah döneminde Melik Şah'ın emri üzerine Bizans'taki karışıklıklardan yararlanarak 1075 yılında İznik'i fethetti. Ancak bir süre kardeşi Mansur'un çıkardığı ayaklanma ile uğraştı. Melik Şah'ın gönderdiği yardımcı kuvvetlerle birlikte kardeşinin isyanını bastırdı. Bu olaylardan sonra Melik Şah gönderdiği bir fermanla Anadolu Sultanlığını Büyük Selçuklulara bağlı kalmak şartıyla Süleyman Şah'a verdi. Böylece İznik merkez olmak üzere Türkiye Selçuklu Devleti kurulmuş oldu (1077). Süleyman Şah, Büyük Selçuklulardan Halep'i almak isteyince Suriye Selçuklu Sultanı Tutuş ile arası açıldı.

- Halep civarında yapılan savaşta Süleyman Şah kaybetti ve savaş meydanında öldü (1086).

I. Kılıç Arslan Dönemi (1092-1107)

- Süleyman Şah'ın vefatı ile bozulan devlet düzenini sağladıktan sonra Bizans üzerinde baskı kurdu. Bu sırada Çaka Bey de İstanbul'u kuşatma planları yapıyordu.
- Çaka Bey'in daha fazla güçlenmesinden çekinen I. Kılıç Arslan, Bizans'ın da kıskırtması nedeniyle bir hile ile kayınpederi Çaka Bey'i öldürttü.

Bu olaydan sonra Haçlı ordularının Anadolu'ya doğru ilerlediği haberini aldı. İznik'e gelerek şehri savunmaya başladı. Kalabalık Haçlı kuvvetleri karşısında İznik'i terk ederek devletin merkezini Konya'ya taşıdı.

I. Mesut Dönemi (1116-1155)

- Mesut, Selçukluların merkezi Konya'ya saldıran Bizans ordusunu ağır bir yenilgiye uğrattı. Bu arada II. Haçlı ordusunun Anadolu'ya doğru ilerlediğini öğrenince Bizans'la antlaşma yapmak zorunda kaldı.
- Antlaşmaya göre Antalya ve çevresindeki bazı yerler Bizans'a bırakıldı.

II. Kılıç Arslan Dönemi (1155-1192):

- Haçlı Seferleri'nin Anadolu'da yarattığı otorite boşluğundan faydalanan Bizans İmparatoru Manuel Komnenos, Türkleri Anadolu'dan tamamen atmak için harekete geçti.
- Miryokefalon Savaşını Türkiye Selçuklu Devleti kazandı (1176).

Miryokefalon Zaferi sonucunda:

- Bizans'ın Anadolu'yu Türklerden geri alabilme umutları sona erdi.
- Anadolu kesin olarak Türk yurdu oldu. Bu tarihten sonra Anadolu'ya Türkiye denmeye başlandı.
- Türklerin batıya ilerleyişi hızlandı. Batı Anadolu'da Türk nüfusu arttı.
- Anadolu'daki ticaret yollarının denetimi büyük ölçüde Türkiye Selçuklu Devleti'ne geçti.

BOY BİRLİĞİNDEN DEVLETLEŞMEYE

- Boylar hâlinde yaşayan Oğuz Türkleri boy birliği ya da beylik gibi geçici siyasi çatılar altında bir araya gelme alışkanlığına sahipti.
- Her boyun başında da "bey" unvanı taşıyan bir başkan vardı. Her boyun kendine özgü bir damgası vardı.
- Her boy kendi beyinin başkanlığında sosyal, ekonomik ve idari bir teşkilata sahipti.
- Oğuz boylarını bir araya getirip birleştiren boy beyi ise genelde kağan olurdu.

- Oğuz boyları, I. ve II. Kök Türk Devleti'nin kurulmasında önemli rol oynadılar.
- Kök Türklerin yıkılmasından sonra bir süre bağımsız hareket eden Oğuzlar, Uygurların hâkimiyetine girdiler.
- Uygur Devleti'nin yıkılmasından sonra **Oğuz Yabgu Devleti**'ni kurdular.
- Oğuz Yabgu Devleti'nin son dönemlerinde bu devletin subaşı olan Selçuk Bey, Oğuz Yabgusu ile anlaşmazlığa düştü.
- Kendisine bağlı Kınık boyu ile **Cend** Bölgesine göç etti (960).
- Burada boyu ile Müslümanlığı kabul etmelerinden sonra Oğuzlara Türkmen denildi.
- Sonraki dönemlerde Selçuk Bey'in torunları Tuğrul ve Çağrı Beylerin önderliğindeki Oğuz Türkmenleri Horasan'da (İran'ın Doğusu) Büyük Selçuklu Devleti'ni kurdular.
- Daha sonraki dönemlerde ise Türkiye Selçukluları, Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti devletini kurdular.

TÜRKİYE SELÇUKLULARINDA DEVLET YÖNETİMİ

- Türkiye Selçuklu Devleti, Büyük Selçuklu Devleti'nin idari yapısını ve ordu teşkilatlanmasını örnek aldı.
- Devletin başında Selçuklu ailesinden gelen bir "sultan" bulunurdu.
- Sultan unvanı yanında hükümdarlar "Keyhüsrev, Keykavus, Keykubat" gibi Farsça unvanlar da kullanırlardı.
- Devlet hükümdar ailesinin ortak malı olarak kabul edilir ve şehzadeler arasında paylaştırılırdı.
- Devlet işleri "Divân-ı Saltanat"ta (Büyük Divân) görüşülürdü. Her türlü konu divanda değerlendirilerek karara bağlanırdı.
- Hükümdarın çocuklarına "şehzade" denir; şehzadeler, devlet tecrübesi kazanmaları amacıyla küçük yaşlarda vilayetlere gönderilirdi. Şehzadelerin yanına "atabey" denilen tecrübeli devlet adamları verilirdi.

Merkezden gönderilen valiler hükümdar soyundan bir şehzade ise bunlara "melik" denmiştir.

- Hükümdar tarafından veliaht ilan edilen şehzade; ya merkezde durur ya da merkeze yakın bir vilayete gönderilirdi.
- Ülke idari yönden eyaletlere ayrılmıştı.
- Eyaletlerin başında "emir" denilen askerî vali bulunurdu.
- Önemli eyaletlere şehzadeler "melik" unvanıyla atanırlardı.
- Şehirlerin güvenliğinden "sübaşıla" sorumluydu.
- Bizans ve Ermeni sınır bölgelerini ise "Uç Beyleri" yönetirdi.
- Uç beyleri, sınır bölgelerde bulunur ve sınırları koruyordular. Uç Beyleri düşman ülkelere akınlar düzenler, sultan ile sefere çıkarlardı.

TÜRKİYE SELÇUKLULARINDA ORDU

Hassa askerleri : Hükümdarın sürekli yanında bulunan atlı ve yaya askerlerdi. Üç ayda bir devletten maaş alırlardı.

Sipahiler (İkta askerleri): Tamamen Türklerden oluşan askerlerdi. Maaş yerine İkta (dirlik) denilen toprakları alan sipahiler genelde atlı birliklerdi. Savaş zamanı ikta sahibi ile birlikte orduya katılırlardı.

Türkmenler: Uç bölgelerinde her an savaşa hazır durumda bulunan birliklerdi.

Devlete bağlı beylik askerleri: İhtiyaç duyulduğu zaman savaşa davet edilirdi.

Donanma: Donanma komutanlarına "reisü'l-bahr" denirdi.

SOSYAL HAYAT

- 1176 Miryokefalon Zaferi 'den sonra başta başkent Konya olmak üzere Aksaray, Sivas, Erzurum Kastamonu, Sinop, Alanya, Antalya gibi şehirlerde imar faaliyetleri başladı.
- Fethedilen bölgelere Türkmenler iskân edilerek Anadolu'nun Türkleşme ve İslamlaşma süreci hızlandı.
- Türkiye Selçuklularının uyguladığı adil ve hoşgörülü politika sayesinde Anadolu'daki Ermeniler, Rumlar, Gürcüler ve diğer gayrimüslim topluluklar rahat ve huzurlu yaşadılar.
- Türkiye Selçuklularında sosyal tabakalaşma yoktu.

HALK:

Türkiye Selçuklularında Avrupa'daki gibi feodal sistem ve sınıf ayrımı yoktur. Herkes eşit haklara sahipti. Yalnız halk yaşadıkları yere ve geçim şartlarına göre aşağıdaki gibi bir sosyal hayat vardı.

Şehirli: Askerler, devlet memurları, ilmiye sınıfı, esnaf, zanaatkârlar ve şehir halkından oluşurdu. Esnaflar Ahilik teşkilatına bağlıydı.

Ahilik, şehirlerdeki esnaf ve zanaatkârların sosyal ve ekonomik yönden teşkilatlanmalarını sağlamıştır. Ahi teşkilatının başında "Ahi Baba" adı verilen bir yönetici bulunurdu. Ahilik meslek kuruluşu olduğu kadar aynı zamanda kültür, inanç, yiğitlik ve ahlaki değerler taşırdı.

Köylüler: Köylerin başında köy kethüdası bulunurdu. Köylüler, tarım ve hayvancılıkla uğraşırlardı.

Konar-göçerler: Genelde hayvancılıkla uğraşırlardı. Kendilerine ait yaylak ve kışlakları vardı. Devlet, konar-göçerleri uç bölgelerine iskân ederek onların yerleşik hayata geçmelerine ön ayak olurdu

EKONOMİK HAYAT VE İKTA SİSTEMİ

- Tarımı geliştirmek için su kanalları yaptırıldı. İkta sistemi ülke genelinde yaygınlaştırıldı
- Din ve ırk ayrımı yapmaksızın köylüye gübre ve tohum yardımı yaptılar.

İkta Sistemi:

- Mülkiyeti devlete ait olan mirî araziler meliklere, emirlere ve valilere hizmet karşılığı verilir. Arazi iyi işletildiği sürece verilen kişide kalır ve miras olarak bırakılabilir. Araziyi üç yıl boyunca işletemeyen kişilerden tarlanın işletme hakkı geri alınır. İkta sahipleri kendilerine verilen araziler üzerinde asker beslemekten ve bu askerlerin eğitimini sağlamaktan sorumluydu.
- İkta sistemi sayesinde devlet, bütçeden para ayırmadan asker yetiştirmiş, tarım arazilerinin sürekli işlenmesini sağlamış, taşrada devlet otoritesi sağlanmış, toprak gelirleriyle memur maaşları karşılanmış ve İktalarda savaşa hazır askerler yetiştirilmiştir.

EKONOMİK HAYAT

- Anadolu'dan geçen İpek yolu ticaretin gelişmesini sağladı.
- Türkiye Selçukluları Sinop, Samsun, Alanya, Antalya gibi önemli liman şehirlerine sahip olunca deniz ticaretine büyük önem verdiler.
- Ticaret yollarının güzergâhları üzerine kervansaraylar inşa ettiler.
- Kervansaraylara gelen misafirlerin ihtiyaçlarını ücretsiz karşıladılar.
- Ayrıca Kervanları zarar gören tüccarların zararlarını karşılamaya yönelik bir çeşit sigortacılık sistemi geliştirdiler.
- Şehir merkezlerinde çarşı ve pazarlara yakın yerlere han veya kapalı çarşılar kurarak esnaf ve tüccarlara kolaylık sağladılar.
- Konya, Sivas, Kayseri, Malatya, Erzincan başlıca sanayi merkezleriydi.

- Erzurum ve Sivas gibi merkezlerde çeşitli silahlar üretilirdi.

BİLİM HAYATI

- Nizamiye Medreselerindeki eğitim geleneğini Anadolu'ya taşıdılar.
- Önemli şehir merkezlerine medreseler, kütüphaneler kurdular.
- Bu medreselerde dinî eğitimin yanında tıp, matematik, astronomi, fizik gibi alanlarda eğitim verildi.
- Darüşşifalar (hastaneler) inşa ettiler.
- Bu Darüşşifalarda tıp eğitimi de verdirek birçok tabip (doktor) yetişmesini sağladılar.
- 1205'te Kayseri'de Türkiye Selçukluları Dönemi'nde yaptırılan en önemli darüşşifa, "**Gevher Nesibe Darü'l Şifahanesi**"dir.
- Türkiye Selçuklularının ilk tıp okulu olan Gevher Nesibe Darüşşifası, XIX. yüzyıla kadar eğitim faaliyetlerini sürdürmüştür.

- Artuklular Dönemi'nde kültürel hayatın yanında önemli bilimsel gelişmeler yaşandı. Dünyanın ünlü fizikçileri arasında gösterilen El- Cezeri bu dönemde önemli bilimsel çalışmalarda bulundu. Aslen fizikçi olan El-Cezeri, 1153 yılında Cizre'de doğdu. El-Cezeri, yapmış olduğu bilimsel çalışmalarla; haberleşme, kontrol, denge kurma ve ayarlama ilminin kurucusu kabul edilir.

El-Cezeri, dişli çarklarla çalışan makineler, güneş, su ve filli saati (Görsel 1.9) kendiliğinden akıp kesilen su fiskeyesi, mekanik müzik aletleri ve şifreli kilitle yaptı. Hatta onun, siber tekniğinin ve bilgisayarın ilk adımlarını attığı ve ilk robotu yapıp çalıştırdığı kabul edilir.

Kültürel Hayat

- XIII. yüzyıl başlarında Konya'da Mevlâna Celeleddin-i Rumi Allah ve insan sevgisini işleyen şiirler yazdı.
- **Muhyiddin Arabi, Sadrettin Konevi** ile **Necmeddin Razi** tasavvuf alanında önemli çalışmalarda bulundular.
- **Yunus Emre** Türkçe tasavvufi şiirler yazdı.
- Ünlü tarihçilerinden **İbn-i Bibi** yazdığı eserlerle hükümdarlar ve devlet yönetimi hakkında önemli bilgiler verdi.
- Sivas ve Konya'da dokunan kumaş ve halılar Avrupa hükümdarlarına hediye olarak gönderilirdi.
- Müzik alanında ise Mevlevi ve Ahi zaviyelerinde tasavvuf müziği, dergâhlarda kopuz eşliğinde söylenen Dede Korkut Hikâyeleri, sultanlar için belli günlerde sarayda çalınan bandolar vardı.
- Türkiye Selçukluları Dönemi'nde süsleme sanatları kabartma, minyatür, oymacılık, çinçilik oldukça gelişti.
- Devletin simgesi olan çift başlı kartal resmine, ev ve kale duvarları, camii girişleri gibi yerlerde sıkça rastlamak mümkündü.

Türkiye Selçuklularından kalma eserler:

Konya: Alâeddin Cami, Taş Mescit, Sırçalı Mescit ve Karatay Mescidi

Niğde: Alâeddin Cami,

Kayseri : Hunat Hatun Cami ve Külliyesi

Bu eserlerdeki süslemeler genelde ayet ve hadisleri hat ile mermer veya taş üzerine yazma şeklindedir. Bunun dışında, saray, medrese, mescit, kümbet gibi mimari yapılarda ise bitki ve hayvan motifleri kullanıldı

HAÇLI SEFERLERİ'NİN SEBEPLERİ**DİNİ SEBEPLERİ**

- Hristiyanların, Müslümanların elinde bulunan Kudüs ve diğer kutsal yerleri (Antakya ve Urfa vb.) almak istemeleri.
- Fransa'da ortaya çıkan Kluni tarikatının Müslümanlarla savaşılması yönünde yaptığı çalışmalar.
- Katolik kilisesinin Ortodoks kilisesini hâkimiyet altına almak istemesi.
- Katolik kilisesinin halkı seferlere teşvik etmesi.

SİYASİ SEBEPLERİ

- Türkler karşısında zor durumda kalan Bizans'ın Avrupa'dan yardım istemesi
- Türklerin Anadolu, Suriye, Filistin ve Akdeniz bölgelerinden uzaklaştırılmak istenmesi

EKONOMİK SEBEPLERİ

- Avrupalıların Doğu'nun zenginliklerini ele geçirmek istemeleri
- Doğudan gelen ticaret yollarının Türklerin denetiminde olması
- Bazı soylu ve derebeylerin yeni topraklar kazanarak ekonomik durumlarını daha da güçlendirmek istemeleri

I. Haçlı Seferi (1096-1099)

- Kudüs'ü almak için yola çıkan I. Haçlı seferinin ilk ayağı 100 bin öncü haçlı kuvvetleri Selçuklular tarafından mağlup edildi. I. Haçlı seferinin ikinci ayağı ise 600 Bin kişilik düzenli Haçlı ordusu 1096 yılında İznik önlerine kadar gelerek İznik'e saldırdılar.
 - I. Kılıç Arslan bu kadar çok Haçlı askerlerinin saldırılar karşısında tutunamadı ve İznik'i terk ederek devletin merkezini Konya'ya taşıdı.
 - Bundan sonra I. Kılıç Arslan, Danişment Gazi ile birleşerek Haçlıları yıpratmaya yönelik saldırılar düzenledi.
 - Haçlılar Anadolu'dan Kudüs'e vardıklarında sayıları 50.000-100.000 kadar kalmıştı.
 - Haçlılar, yetmiş günlük bir kuşatma sonrasında Kudüs'ü Fatimilerin elinden aldılar.
 - Anadolu'dan Kudüs'e ulaşamayan Haçlıların bir kısmı ise **Antakya** ve **Urfa**'yı ele geçirecek buralarda kontluklar kurdular.
- I. Haçlı Saldırıları; İznik, Antakya, Urfa ve Kudüs düştü. Urfa ve Antakya'da Hristiyan Kontlukları Filistin'de ise Krallık kuruldu. Haçlılar geçtikleri yerleri yağmalayarak yakıp yıktılar. Şam, Suriye ve Kudüs'te büyük katliamlar gerçekleştirdiler.

II. Haçlı Seferi (1147-1149)

- Musul Atabeyi Nurettin Mahmut Zengi 1144 yılında önce Urfa'yı, ardından Halep'i ve sonrasında ise Şam'ı geri alması üzerine II. Haçlı seferini başlattılar.
 - Anadolu'ya gelen Haçlı kuvvetleri, Konya civarında yapılan savaşta, Türkiye Selçuklu Hükümdarı I. Mesut tarafından ağır bir yenilgiye uğratıldı.
- Ardından Haçlılar Şam'a saldırarak Şam'ı almak istedilerse de başarılı olamadılar.

II. Haçlı Seferi'nin en önemli özelliği bu sefere ilk kez kral ve imparatorların katılması oldu.

III. Haçlı Seferi (1189-1192):

- Mısır'da kurulmuş olan Eyyubi Devleti Hükümdarı Selahaddin Eyyubi, 1187 yılında Haçlılarla yaptığı Hittin Savaşı'nı kazanarak Kudüs'ü ele geçirdi.

Fransa Kralı Filip Ogüst İngiltere Kralı Arslan Yürekli Richard ve Alman İmparatoru Frederik Barbaros, III. Haçlı Seferi'ne katıldılar. Haçlılar Kudüs kuşatma girişiminde bulundular ama başarılı olamayıp ülkelerine geri dönmek zorunda kaldılar.

Haçlı Seferi (1202-1204)

-Kudüs'ün alınmaması üzerine Papa'nın kışkırtmalarıyla yeni bir ordu kuruldu.
-Bu sırada Bizans'ta taht kavgaları sonucunda tahtan indirilen İmparator Aleksios, Haçlı ordusundan yardım istedi.
-İstanbul'a gelen Haçlılar İstanbul'u yağmalayarak İstanbul'da bir Latin İmparatorluğu kurdular.

NOT: XI-XIII. yüzyıl boyunca sekiz Haçlı Seferi gerçekleşti. İlk dört Haçlı seferinde Türkiye Selçuklu Devleti ve Anadolu Türk beylikleri başarı ile mücadele ettiler. Son dört Haçlı seferi ise Anadolu üzerinden yapılmayıp değişik yollar üzerinden (Deniz yoluyla) yapıldı. Ancak Haçlılar bu seferlerden bir netice elde edemediler.

HAÇLI SEFERLERİNİN SONUÇLARI**Siyasi Sonuçları:**

- Haçlı Seferleri'nde birçok soylunun ölmesi veya geriye dönebilenlerin parasızlık sebebiyle mallarını satması Avrupa'da derebeylik sisteminin zayıflamasına, merkezî krallıkların güçlenmesine neden oldu.
 - Türkiye Selçuklularının, Haçlılarla savaşmasını fırsat bilen Bizans, Batı Anadolu topraklarını ele geçirdi.
 - Türklerin, İslam dünyasındaki saygınlığı arttı.
 - Ancak Türklerin batıya ilerleyişleri bir süre durdu.
- Ekonomik Sonuçları:**
- Doğu-Batı ticareti büyük ölçüde gelişti.
 - Batı Akdeniz ve limanları (Venedik, Cenova, Marsilya gibi) önem kazandı.
 - Doğu-Batı ticaretinin gelişmesine bağlı olarak Avrupa'da bazı tüccarlar ekonomik yönden güçlendi.
 - Seferlere gerekli parasal desteğin sağlanması için kralların Venedikli bankerlerden borç para almaları bankacılık sisteminin gelişmesine ortam hazırladı.
 - Avrupalılar doğudaki bazı bitki, baharat, porselen ve cam eşyayı, ipek ve pamuklu kumaşları, halıları ülkelere götürdüler.
 - Seferler neticesinde Anadolu, Suriye ve diğer bölgeler tahrip oldu, tarımsal üretim azaldı, ticari hayat durgunlaştı.

Dini sonuçları:

- Katolik kilisesi ile Ortodoks kilisesi arasındaki ayrılıklar daha da arttı.
- Kudüs'ün Müslümanlar tarafından geri alınması, seferlerde birçok insanın ölmesi papalara ve din adamlarına olan güveni sarstı.
- Papa ve Hristiyan din adamlarının yalan konuştuğu anlaşıldı.

Haçlı Seferleri'nin Bilimsel Ve Kültürel Sonuçları:

- Avrupalılar Müslümanlardan pusula, barut, kâğıt ve matbaanın kullanımını öğrendiler.
- Avrupalılar İslam kültür ve medeniyetini yakından tanıma fırsatı buldular.
- Bazı İslam âlimlerine ait eserleri Latinceye çevirdiler.
- Bu durum Avrupa'da bilim hayatının büyük ölçüde gelişmesine ortam hazırladıAlâeddin Keykubat Dönemi (1220-1237)

MOĞOL SALDIRILARI VE TÜRKİYE SELÇUKLULARININ YIKILIŞI:

- XIII. yüzyıldan itibaren Anadolu'ya yönelik Moğol tehdidi belirgin hâle geldi. Alâeddin Keykubat Konya, Kayseri, Sivas gibi şehirlerin kalelerini yeniden inşa etti. Sınır boylarındaki kaleleri güçlendirdi. Eyyubilerle ve Harzemşahlarla dostane ilişkiler kurdu.
- Moğollarla iyi geçindi. Eyyubilerle birlikte Harzemşahları da yanına alarak Moğollara karşı ittifak kurmak için elçileri kabul etti.
- Ancak Harzemşah Hükümdarı Celalettin Harzemşah 'ın Ahlat'ı işgal edip Sivas'a doğru ilerlemesi yüzünden bu ittifak gerçekleşmedi.
- I. Alâeddin Keykubat, Harzemşahlar Devleti üzerine yürüdü. **Yassı Çimen'de** yapılan savaşı Türkiye Selçuklu Devleti kazandı (1230). Bu savaştan bir süre sonra Harzemşahlar Devleti yıkıldı (1231).
- Moğol tehdidi karşısında I. Alâeddin Keykubat, Moğol Hükümdarı **Ogeday'a** elçiler göndererek barış teklifinde bulundu.
- Moğolların ağır şartlar içeren teklifini, Moğolları Anadolu'dan uzak tutabileceği düşüncesiyle kabul etti.
- Abbasi halifesi, Selçuklu ve Eyyubilere elçiler gönderdi.
- Elçiler, her iki devlete birbirleriyle savaşmaları yerine Moğollara karşı ittifak kurmalarını önerdiler.
- I. Alaeddin Keykubat bu fikre destek verdi.
- Ancak bu ittifaka oğlu ve veziri karşı çıktı. I. Alâeddin Keykubat'ın elçiler, onuruna verdiği ziyafet esnasında onu zehirleyerek öldürdüler (1237).

II. Gıyaseddin Keyhüsrev dönemi (1237- 1246)

- Harzemşahların yıkılmasıyla Türkiye Selçuklu Devleti ve Moğollar komşu oldular. Alâeddin Keykubat'ın elçiler onuruna verdiği yemekte zehirlenmesi sonrasında devletin liyakatlı yöneticileri görevden alındı. Yöneticiler arasında rüşvet ve adam kayırma, yolsuzluk başını alıp gitti.
- Bu durum karşısında iç isyan –Baba İshak İsyanı– çıktı. Devlet bu isyanı bastırmada güçsüzlük yaşadı. Bu durum Moğolların dikkatini çekti.
- II. Gıyaseddin Keyhüsrev, tahta çıkmasında kendisine yardımcı olan vezir **Sadettin Köpek'in** etkisinde kaldı.
- Hırsı ve ülkeyi tek başına yönetme isteği Sadettin Köpek'in birçok önemli devlet adamını ve komutanı ortadan kaldırmasıyla kendini gösterdi. Vezir Sadettin köpek tahta çıkmaya kalkışınca II. Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından ortadan kaldırıldı. Tüm bu gelişmeler merkezî otoriteyi zayıflattı.

Baba İshak İsyanı (1237):

- Güney Anadolu'daki (Kâhta, Adıyaman ve Maraş) bazı Türkmenler otlak ve mera yetersizliği, devletin kendileriyle fazla ilgilenmediği iddiasıyla Baba İshak adlı bir şeyhin etrafında isyan çıkardılar. Baba İshak Amasya'ya giderek buradaki

Türkmenleri de isyana teşvik etti.

- Sivas'ı ele geçirip yağmalayan Türkmenler, üzerlerine gelen bir Selçuklu ordusunu da yenmeyi başardılar.
- II. Gıyaseddin Keyhüsrev, Baba İshak üzerine yeni ordular gönderdi. Yakalanan Baba İshak idam edildi.

Kösedağ Savaşı (1243):

- Devleti'nin Baba İshak İsyanı 'nı güçlükle bastırmasını ve merkezî otoritenin bozulmasını fırsat bilen Moğollar Anadolu'ya saldırdılar. II. Gıyaseddin Keyhüsrev, Moğolları Sivas'ın doğusunda yer alan Kösedağ mevkiinde karşıladı. Savaşı kazanan Moğollar kısa sürede Sivas, Erzincan ve Kayseri'yi ele geçirip yağmaladıktan sonra İran'a çekildiler.
- Kösedağ yenilgisinden sonra Sultan, Moğol Komutanı **Baycu Noyan'a** elçiler göndererek barış istedi.
- Türkiye Selçuklu Devleti, bu anlaşmayla Moğolların denetimine girmiş oldu.

Kösedağ Savaşı'nın sonuçları:

- Türkiye Selçuklu Devleti dağılma sürecine girdi.
- Selçuklularda taht kavgaları arttı ve Moğollar istediklerini tahta çıkarmaya başladı.
- Böylece Türkiye Selçuklu Devleti Moğolların egemenliğine girdi.
- Merkezî otoritenin bozulması üzerine birçok Türk beyliği ortaya çıktı.
- Anadolu yağmalanarak tahrip edildi.
- Tarımsal üretim düştü. Ticaret yollarının güvenliği kalmadığından ticari faaliyetler azaldı.
- Moğol tehlikesinden kurtulmak isteyen birçok Türkmen boyu Batı Anadolu'ya göç ederek buraların Türkleşmesini sağladı. Anadolu'nun asıl Türkleşmesi de Moğolların önünden kaçan Türklerin Anadolu'ya gelmeleriyle olmuştur.

MOĞOL İSTİLASI SONRASI**ANADOLU'NUN SİYASİ VE TOPLUMSAL DURUMU**

- Türkiye Selçukluları, doğudan gelen Türkmenleri, batıda "uç" adı verdiği Bizans sınırlarına yerleştirdi.
- Kösedağ Savaşı sonrasında uçlardaki Türkmenler bağımsız hareket etmeye başladılar.
- Anadolu'da Moğol baskısının artması sonucu, birçok Türkmen batıya, uçların bulunduğu bölgelere göç etmek zorunda kaldı.
- Bu durum uçlarda ani bir nüfus artışına, dolayısıyla da sosyal ve ekonomik sorunlara yol açtı.
- Bağımsız hareket etmeye başlayan Türkmen beyleri bir süre sonra İlhanlı Devleti'ne biat etmek zorunda kaldılar.
- İlhanlıların 1336 yılında yıkılmasıyla tamamen bağımsız

oldular.

- Böylece Anadolu'da İkinci Türk Beylikleri Dönemi başladı.

Kösedağ Savaşı'ndan sonra Anadolu'da kurulan Türk Beylikleri:

- **Osmanoğulları**, 1302 yılında Bilecik'te Söğüt – Domaniç'te kurulmuştur. 1922 yılına kadar devam etmiştir. Oğuzlar 'ın Kayı Boyu'ndandır.
- **Karamanoğulları**, 1257'de Konya, Karaman çevresinde kurulmuştur. 1487'ye kadar devam etmiştir. Selçuklu devamı olarak kendini addeden beylik, Türkçe' yi resmi dil ilan etmiştir.
- **Germiyanogulları**, 1283'te Kütahya, Denizli çevresinde kurulmuştur. 1429 yılına kadar devam etmiştir.
- **Aydın oğulları**, İzmir, Aydın çevresinde 1308'de kurulmuştur. Denizcilikle uğraşan beylik 1425 yılına kadar varlığını sürdürmüştür.
- **Saruhan oğulları**, Manisa ve çevresinde 1308 – 1410 yıllarında varlığını sürdürmüştür.

- **Menteşe oğulları**, Denizli ve Muğla çevresinde 1280 yılında kurulmuş denizci bir beyliktir. 1451 yılına kadar varlığını sürdürmüştür.
- **Candaroğulları**, Kastamonu ve Sinop çevresinde 1292 yılında kurulmuştur. Ankara Savaşı'ndan sonra İsfendiyoğulları adını almıştır. Denizcilikle uğraşan beylik 1460 yılında yıkılmıştır.
- **Karesioğulları**, Balıkesir, Çanakkale çevresinde 1293 yılında kurulmuştur. Denizcilik ile uğraşan beylik, Osmanlı Devleti'ne katılan ilk beylik olarak Osmanlı donanmasının temelini oluşturmuştur. 1345 yılında Osmanlı'ya dahil olmuştur.
- **Hamitoğulları**, 1280 yılında Isparta, Burdur, Antalya çevresinde kurulmuştur. 1423 yılında yıkılmıştır.
- **Ramazanoğulları**, Adana çevresinde 1353 yılında kurulan beylik 1608 yılında Osmanlı'ya katılan son beylik olma özelliği taşır.
- **Dulkadiroğulları**, Maraş çevresinde 1337 yılında kurulmuştur. 1515 yılına kadar varlığını sürdürmüştür

DEĞERLENDİRME SORULARI:

SORULAR:	CEVAPLAR
<p>Selçuklu Devleti'nin kurucusudur:.....</p> <p>Selçukluları kuranlar Oğuzların boyundandır.</p> <p>Anadolu hangi olaydan sonra kesin olarak Türk Yurdu olarak anılmaya başlanmıştır?.....</p> <p>"Cent Şehri".....</p> <p>.....</p> <p>Anadolu'nun fethederek Türk yurdu haline getiren savaşların adlarını yazınız.</p>	<p>Selçuklu Devleti'nin kurucusudur:.....<i>Tuğrul ve Çağrı Bey</i>.....</p> <p>Selçukluları kuranlar OğuzlarınKınık boyundandır.</p> <p>Anadolu hangi olaydan sonra kesin olarak Türk Yurdu olarak anılmaya başlanmıştır?.....<i>Miryokafalon</i>.....</p> <p>"Cent Şehri".....<i>Müslüman olan Seyhun Irmağı kıyısında Türklerle Müslümanlar arasında yer alan bir şehir</i>.....</p> <p>Anadolu'nun fethederek Türk yurdu haline getiren savaşların adlarını yazınız.</p>

ÖNEMLİ SAVAŞLAR:

Katvan Savaşı:

Katvan Muharebesi, 1141 yılında Karahitay ile Büyük Selçuklu Devleti arasında yapılan muharebedir. Büyük Selçuklular yenilerek yıkılış sürecine girdi.

Kösedağ Savaşı: Köseadağ Muharebesi, 3 Temmuz 1243 tarihinde Anadolu Selçuklu Devleti ile Moğollar arasında gerçekleşen ve Selçuklu Devleti'nin yenilip Moğol tâbiyetine girmesiyle sonuçlanan muharebedir. Köseadağ Muharebesi, sonuçları bakımından Türk tarihi içerisinde özel bir yere sahiptir. Zira bu savaştan sonra Anadolu Moğol egemenliğine girdi.

Dandanakan Savaşı 1040 :

Selçuklu Devleti'nin Gazne Devleti'ni yendiği ve Gazne Devleti'nin çözülmesine yol açan bir meydan muharebedir. Selçuklular bu savaştan sonra kuruldu.

Marco Polo ve İbn-i Batuta: İtalyan ve Arap Gezginleri, gittikleri ve gördükleri yerleri anlatmışlardır.

Süleyman Şah: Sultan Melikşah Döneminde Büyük Selçuklulara bağlı kalmak şartıyla **İznik** merkezli kurulan Türkiye Selçuklularının kurucusudur. Fakat sözünde durmayarak B. Selçuklulara Suriyede giriştiği savata hayatını kaybetti. Oğlu Kılıç Arslan ise esir edilerek Melik Şah'a gönderildi.

Elbistan Savaşı 15 Nisan 1277'de Baybars komutasındaki Memlük ordusuyla Tatavun Noyan komutasındaki Ermeni, Gürcü ve Selçuklu destekli Moğol ordusunun karşılaştığı muharebedir. Savaş, Elbistan Ovası'nın Kalfa çayırında yapıldı. Bu savaşta Moğollar yenildi.

Ayn Calut Muharebesi, 3 Eylül 1260'ta Memlük Ordusu ile İlhanlılar arasında, Celile Bölgesi'nin Ayn Calut mevkiinde yapılan muharebe

Katvan Muharebesi, 1141 yılında Karahitay ile Büyük Selçuklu Devleti arasında yapılan muharebedir.

Kösedağ Muharebesi, 3 Temmuz 1243 tarihinde Anadolu Selçuklu Devleti ile Moğollar arasında gerçekleşen ve Selçuklu Devleti'nin yenilip Moğol tâbiyetine girmesiyle sonuçlanan muharebedir. Köseadağ Muharebesi, sonuçları bakımından Türk tarihi içerisinde özel bir yere sahiptir.

Kösedağ Muharebesi, 3 Temmuz 1243 tarihinde Anadolu Selçuklu Devleti ile Moğollar arasında gerçekleşen ve Selçuklu Devleti'nin yenilip Moğol tâbiyetine girmesiyle sonuçlanan muharebedir. Köseadağ Muharebesi, sonuçları bakımından Türk tarihi içerisinde özel bir yere sahiptir. Zira bu savaştan sonra Türkiye Selçukluları Moğol egemenliğine girdi. Kamikaze Savaşı 1274: Moğolların Japon adalarına

KAMİKAZE:

Moğolların; Japonya Yuan Hanedanı'nın kurduğu imparatorluk üzerine Kubilay Han 1274 ve 1281 yılında iki sefer düzenledi. İşgal girişiminin başarısız olması tarihsel açıdan büyük önem taşır. Japonlar Moğolların öncü kuvvetlerine karşı adalarını başarıyla savunurlar. Ancak Moğolların asıl güçleri kıyıya yaklaşmak üzereyken şiddetli fırtınada batması sonucu başarısız oldular.

Moğolların Japon adalarına saldırıları Japonya'da çok sayıda esere ilham kaynağı olmuş ve Japon edebiyatında ilahi rüzgâr anlamına gelen "**Kamikaze**" kelimesinin ilk olarak bu dönemde kullanıldı.

Soru:

Moğolların Yenildiği Savaşlar?

60 yıl kadar devam eden İlhanlı-Memlük mücadelesi, 1260 yılında gerçekleşen **'Ayn-ı Câlût** Savaşı ile başlamıştır. Diğer büyük mücadeleler olan **Elbistan Savaşı (1277)**, **Hums Savaşı (1281)** Moğolların yenilgisine sonuçlanmıştır.

TEST: 1

Soru 1:

Anadolu'ya yapılan akınlar sonucunda ele geçirilen bölgeler Türk devlet geleneğine uyularak komutanlar arasında paylaştırılıyordu. Önceleri Büyük Selçuklu Devleti'ne bağlı olarak kendi bölgelerini yöneten bu komutanlar daha sonra bağımsızlıklarını ilan ediyorlardı. Böylece Anadolu'da ilk Türk devletleri ve beylikleri kurulmaya başlamıştı. **Bu bilgilere dayanarak aşağıdaki ifadelerden hangisi söylenemez?**

Anadolu'nun Türkleşip - İslamlaşması uzun zaman almıştır. Fethedilen topraklar Selçuklu komutanları arasında paylaşılmıştır.

Türk yönetim anlayışında devlet geleneği önemlidir. Anadolu'nun fethinde Türk komutanlarının önemli bir rolü vardır.

Anadolu'daki İlk Türk devletleri ve beylikleri Selçuklu komutanları tarafından kurulmuştur.

Soru 2:

Anadolu'nun Türkler tarafından fethedilmesinde aşağıdaki faktörlerden hangisi etkili olmamıştır?

Bizans İmparatorluğu'nun Ortodoks mezhebenden olmayanlara baskı yapması

Bizans İmparatorluğu'nun halktan ağır vergiler alması Anadolu topraklarının Avrupa devletlerinin işgali altında olması

Anadolu topraklarının tarım ve hayvancılığa uygun olması Anadolu halkının adil bir yönetim özlemi içinde olması

Soru 3:

Aşağıdakilerden hangisi Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'da kurulan ilk dönem beylikler arasında yer almaz?

- A) Karamanoğulları B) Saltuklular C) Mengücekliler
D) Artuklular E) Çaka Beyliği

Soru 4:

Anadolu'da kurulan ilk Türk beyliklerindedir. Beylikler içerisinde en güçlü olanıdır. Sivas, Malatya ve Kayseri dolaylarında hüküm sürmüşlerdir. Türkiye Selçuklu Devleti ile birlikte Haçlılara karşı başarılı mücadeleler yapmışlardır. Anadolu'da önemli sanat eserleri meydana getirmişlerdir. Varlıklarına Türkiye Selçuklu hükümdarı II. Kılıç Arslan son vermiştir (1178).

Yukarıdaki metinde bahsedilen beylik aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Danişmentliler B) Candaroğulları C) Mengücekliler
D) Ramazanoğulları E) Çaka Beyliği

Soru 5:

Mama Hatun döneminde Erzincan'ın Tercan ilçesinde yapılan Külliye, Emir Saltuk Kümbeti, Kale Cami, Tepsi Minare, önemli sanat eserleri arasında yer alır.

Yukarıda verilen sanat eserlerini Anadolu'ya miras bırakan Türk Beyliği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Osmanoğulları B) Saltuklular C) Candaroğulları
D) Artuklular E) Çaka Beyliği

Soru 6:

Anadolu'nun ilk medresesi sayılan ve tıp eğitimi verilen Yağlıbasan Medresesi ile Kayseri Ulu Cami, Melik Gazi Kümbeti gibi Anadolu'ya önemli sanat eserleri bırakan Anadolu beyliği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Çaka Beyliği B) Hamitoğulları C) Germiyanogulları
D) Menteşeoğulları E) Danişmentliler

Soru 7:

Erzurum ve çevresinde Ebulkasım Saltuk Bey tarafından kurulmuştur. Anadolu'da kurulan ilk Türk beyliklerindedir. Gürcülerle savaşmış ve Danişmentlilerle birleşerek Haçlı saldırılarıyla mücadele etmişlerdir.

Türkiye Selçuklu hükümdarı Rükneddin Süleyman Şah 1202 yılında bu beyliğin varlığına son vermiştir.

Yukarıda özellikleri verilen Anadolu Türk Beyliği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hamitoğulları B) Mengücekliler C) Saltuklular
D) Germiyanogulları E) Çaka Beyliği

Soru 8:

Erzincan ve Sivas-Divriği dolaylarında kurulmuştur. Gürcü ve Rumlarla mücadele etmiştir.

Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası, önemli mimari eserlerindedir.

Yukarıda özellikleri verilen Anadolu Türk beyliği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Danişmentliler B) Saltuklular C) Mengücekliler
D) Artuklular E) Çaka Beyliği

Soru 9:

-Anadolu'da kurulan ilk Türk beyliklerindedir.

-Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde kurulmuştur.

-Beylik taş işçiliğinde gelişmiştir.

Silvan'da Malabadi Köprüsü, beyliğin önemli sanat eserleri arasındadır.

Yukarıda özellikleri verilen Anadolu Türk Beyliği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Danişmentliler B) Karesioğulları C) Aydınoğulları
D) Artuklular E) Çaka Beyliği

Soru 10:

Artuklular döneminde yaşamıştır. 12. yüzyılın en önemli bilim insanlarından. Haberleşme, kontrol, denge kurma ve ayarlama bilimi olan sibernetiğin ilk kurucusu olarak kabul edilmiştir. Su saatleri, mekanik olarak çalışan müzik aletleri, tulum balar ve şifreli kilitler yapmıştır. Yazmış olduğu **Kitab-ül Hiyel**, 1974 yılında İngilizceye tercüme edilmiştir.

Yukarıda özellikleri verilen bilim insanı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İbni Sina B) Farabi C) Mimar Sinan
D) El-Cezeri E) İbni Rüşd

CEVAP ANALTARI: 1-a, 2-c, 3-a, 4-a, 5-b, 6-e, 7-c, 8-c, 9-d, 10-d

10. SINIF TARİH DERSİ

Yazar: Ali Vedat AKBULAK